

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Mgr. Radka Teleková

**PRÍČINY ADAPTAČNÝCH ŤAŽKOSTÍ ŽIAKOV
NA ZAČIATKU ŠKOLSKEJ DOCHÁDZKY
A ICH PREVENCIA**

Autoreferát dizertačnej práce

Nitra 2022

Dizertačná práca bola vypracovaná v dennej forme doktorandského štúdia na Katedre pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Predkladateľ: **Mgr. Radka Teleková**

Katedra pedagogiky

Pedagogická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Dražovská 4

949 01 Nitra

Školiteľ: **doc. PaedDr. Tatiana Marcinekova, PhD.**

Katedra pedagogiky

Pedagogická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Dražovská 4

949 01 Nitra

Oponenti: **dr hab. Alina Budniak**

Uniwersytet Śląski w Katowicach

prof. PaedDr. Jana Duchovičová, PhD.

Pedagogická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

doc. Mgr. Petr Najvar, Ph.D.

Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brne

Autoreferát bol rozoslaný dňa:

Obhajoba dizertačnej práce sa koná dňa o hod. pred komisiou pre obhajobu dizertačnej práce v odbore doktorandského štúdia, vymenovanou predsedom odborovej komisie v odbore 38. – Učiteľstvo a pedagogické vedy, študijný program Predškolská a elementárna pedagogika na Pedagogickej fakulte UKF v Nitre, Dražovská 4, 949 01 Nitra.

Predseda odborovej komisie:

prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.

Pedagogická fakulta, UKF v Nitre

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Mgr. Radka Teleková

**PRÍČINY ADAPTAČNÝCH ŤAŽKOSTÍ ŽIAKOV
NA ZAČIATKU ŠKOLSKEJ DOCHÁDZKY
A ICH PREVENCIA**

Autoreferát dizertačnej práce

na získanie akademického titulu „philosophiae doctor“, v skratke „PhD.“

študijný program: Predškolská a elementárna pedagogika

študijný odbor: 38 – Učiteľstvo a pedagogické vedy

Nitra 2022

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 ŠTRUKTÚRA DIZERTAČNEJ PRÁCE	7
2 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A SÚČASNÝ STAV SKÚMANEJ PROBLEMATIKY.....	9
3 METODOLOGICKÁ ORIENTÁCIA VÝSKUMU.....	13
4 NÁČRT VÝSLEDKOV VÝSKUMU	21
5 ODPORÚČANIA PRE PEDAGOGICKÚ TEÓRIU A PRAX	27
ZÁVER.....	29
SUMMARY	30

ÚVOD

Začiatok školskej dochádzky je kognitívne, emocionálne, sociálne a fyziologicky náročné obdobie v živote dieťaťa aj jeho rodiny. Nové úlohy a požiadavky akoby priamo nesúvisia s predchádzajúcimi skúsenosťami, a preto je žiadúca maximálna mobilizácia predpokladov začínajúceho školáka na ich zvládnutie. Prechod z materskej školy a rodiny do základnej školy a následne adaptácia na začiatku školskej dochádzky sú považované za výrazné determinanty osobnostného rozvoja jednotlivca. Ak žiak nedisponuje dostatočnou úrovňou predpokladov pre školské vzdelávanie, tak sa už po nástupe do 1. ročníka základnej školy môžu u neho vyskytnúť adaptačné ťažkosti. K súčasným výzvam pedagogickej teórie, výskumu a praxe patrí skúmanie špecifik predprimárnej a primárnej edukácie v súvislosti s prechodom dieťaťa do školy, školskou adaptáciou a vznikom, riešením a prevenciou adaptačných ťažkostí žiakov na začiatku školskej dochádzky.

Hlavným cieľom predkladanej práce bolo na základe spracovania teoretických východísk problematiky vytvoriť prechodový program pre budúcich, resp. začínajúcich školákov a následne experimentálne overiť jeho vplyv na školskú pripravenosť a adaptáciu žiakov. Realizáciou prechodového programu s budúcimi a začínajúcimi školákmi môžu učitelia v edukačnej praxi stimulovať dostatočnú úroveň školskej pripravenosti a posilniť ich úspešnú adaptáciu na začiatku školskej dochádzky. Súčasťou programu je tiež participácia a vzájomná spolupráca medzi zainteresovanými stranami v danom období, t. j. rodičia, učitelia predprimárneho a primárneho vzdelávania.

V prvej kapitole objasňujeme problematiku prechodu dieťaťa z materskej školy do základnej školy a proces adaptácie. Daná kapitola zahŕňa teoretickú orientáciu v skúmaných oblastiach. V podkapitole približujeme teórie rozvoja dieťaťa s konkretizáciou počas prechodného obdobia, jeho priebeh v rámci vymedzených etáp, existujúce zmeny a doterajšie výskumné zistenia. Pozornosť ďalej venujeme základným charakteristikám školskej adaptácie žiaka, jej úrovni, faktorom a etapám. Pokračovaním sú adaptačné ťažkosti začínajúcich školákov, ku ktorým sú spracované prejavy a príčiny ich vzniku v rámci vymedzených oblastí.

Druhá kapitola ponúka vybrané možnosti prevencie adaptačných ťažkostí a pedagogickej intervencie, podpory v prechodnom období detí. Jej obsahom sú činnosti, prostredníctvom ktorých je možné predchádzať ťažkostiam začínajúceho školáka a realizovať pedagogicko-psychologickú podporu dieťaťa s účasťou materskej školy, základnej školy a rodiny. V podkapitole sme sa zamerali na analýzu vybraných slovenských a zahraničných programov, ktoré spĺňajú požiadavku preventívneho zámeru a podpory pre žiakov.

V tretej kapitole predstavujeme autorský prechodový program „Prvýkrát školákmi“. Úvodom kapitoly sú teoretické a metodické východiská pre tvorbu a realizáciu prechodového programu. Následne približujeme spracovanie nášho programu, jeho ciele, princípy, obsah, zameranie v rámci komponentov školskej pripravenosti a pedagogicko-psychologickej pripravenosti rodičov, prehľad aktivít.

Rozsiahlu empirickú časť tvorí štvrtá kapitola dizertačnej práce. Vo výskumnej činnosti nás zaujímalo, či autorský prechodový program „Prvýkrát školákmi“ dokáže ovplyvniť úspešnosť adaptácie začínajúcich školákov a úroveň ich školskej pripravenosti, ktorá je považovaná za najčastejšiu príčinu adaptačných ťažkostí žiakov. V kapitole postupne približujeme metodologické východiská a dizajn našej výskumnej činnosti, stanovujeme výskumné ciele a hypotézy, charakteristiku výskumnej vzorky, objasňujeme výber výskumných metód a popisujeme metodiku výskumu. Priebeh výskumu je vymedzený v rámci stanovených etáp práce. Dominantnou časťou sú podkapitoly týkajúce sa analýzy a interpretácie výsledkov výskumu. Postupne prezentujeme výsledky v prvej oblasti týkajúcej sa vplyvu prechodového programu na úroveň školskej pripravenosti žiakov a v druhej oblasti výskumu, ktorá bola zameraná na vplyv prechodového programu na úroveň adaptácie na základe diagnostikovania učiteľmi a z pohľadu rodičov. V súvisiacich podkapitolách je spracovaná štatistická analýza dát a pedagogická interpretácia výskumných výsledkov. Vychádzajúc z našich zistení sumarizujeme vyplývajúce závery, ktoré uvádzame do súvislosti s doterajšími zisteniami a teoretickými východiskami.

V poslednej, piatej kapitole formulujeme odporúčania pre pedagogickú teóriu a prax. Súbor odporúčaní predstavuje možnosti ďalšieho skúmania problematiky adaptácie a prechodu dieťaťa z materskej školy a rodiny do základnej školy, zároveň tiež možnosti pre jej konkretizáciu v práci s budúcimi a začínajúcimi školákmi.

Podmienky súčasnej spoločnosti očakávajú aktívny prístup k otázkam výchovy a vzdelávania detí v období prechodu z materskej školy a rodiny do 1. ročníka základnej školy, následne tiež počas školskej adaptácie žiaka. Začínajúci školák je konfrontovaný s novou situáciou, ktorej individuálne vnímaná náročnosť má dopad na výskyt adaptačných ťažkostí, zdravie a akademickú úspešnosť žiaka. K spôsobom podpory patria komplexné programy realizované v danom období, s potenciálom širšieho zamerania a participáciou všetkých zainteresovaných strán. Súvisiace témy sú navzájom prepojené a spoločne vytvárajú kontext pre pozitívne trajektórie vzdelávania žiaka.

1 ŠTRUKTÚRA DIZERTAČNEJ PRÁCE

Zoznam tabuliek, obrázkov a grafov.....	9
ÚVOD.....	12
1 KREOVANIE ŠKOLSKEJ DRÁHY DIEŤAŤA V PRECHODNOM OBDOBÍ A PROCES ADAPTÁCIE.....	14
1.1 Teoretický a empirický kontext skúmania prechodu dieťaťa z materskej školy do základnej školy.....	16
1.2 Rôzne pohľady na adaptáciu žiaka na začiatku školskej dochádzky.....	21
1.3 Prejavy a príčiny adaptačných ťažkostí začínajúcich školákov.....	28
2 MOŽNOSTI PREVENIE ADAPTAČNÝCH ŤAŽKOSTÍ A PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKEJ PODPORY ZAČÍNAJÚCICH ŠKOLÁKOV	39
2.1 Prevencia adaptačných ťažkostí začínajúcich školákov.....	39
2.2 Pedagogická intervencia a podpora v prechodnom období.....	44
2.3 Prechodové programy ako nástroj predchádzania adaptačných ťažkostí žiakov.....	53
3 METODIKA TVORBY PRECHODOVÉHO PROGRAMU.....	67
3.1 Teoretické východiská autorského prechodového programu.....	67
3.2 Prechodový program „Prvýkrát školákmi“.....	73
4 EMPIRICKÁ ČASŤ PRÁCE, EXPERIMENTÁLNE OVEROVANIE PRECHODOVÉHO PROGRAMU.....	85
4.1 Metodologické východiská a dizajn výskumu.....	87
4.1.1 Výskumný problém, ciele a hypotézy.....	90
4.1.2 Charakteristika výskumnej vzorky.....	95

4.1.3	Metódy a metodika výskumu.....	97
4.2	Priebeh výskumu.....	111
4.3	Analýza a interpretácia výsledkov v 1. oblasti výskumu.....	114
4.3.1	Testovanie normálneho rozdelenia súboru.....	114
4.3.2	Výskum úrovne jednotlivých komponentov školskej pripravenosti žiakov.....	116
4.3.3	Záver a diskusia k výskumu úrovne jednotlivých komponentov školskej pripravenosti žiakov.....	141
4.4	Analýza a interpretácia výsledkov v 2. oblasti výskumu.....	154
4.4.1	Testovanie normálneho rozdelenia súboru.....	155
4.4.2	Výskum úrovne adaptácie žiakov na základe diagnostikovania učiteľmi.....	157
4.4.3	Výskum úrovne adaptácie žiakov z pohľadu rodičov.....	161
4.4.4	Záver a diskusia k výskumu úrovne adaptácie žiakov na základe diagnostikovania učiteľmi a z pohľadu rodičov.....	165
5	ODPORÚČANIA PRE PEDAGOGICKÚ TEÓRIU A PRAX.....	178
	ZÁVER.....	182
	Zoznam použitej literatúry.....	185
	Prílohy.....	219

2 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A SÚČASNÝ STAV SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

Otázky prechodu detí z materskej školy a rodiny do 1. ročníka základnej školy predstavujú v pedagogickej teórii a praxi širokospektrálnu problematiku, ktorej základom je zabezpečenie optimálnych podmienok pre toto obdobie. Daná téma je predmetom záujmu viacerých výskumných štúdií, ktoré uskutočnili odborníci zahraničnej i domácej proveniencie. Problematikou podpory plynulého prechodu, úspešnej adaptácie a začiatku školskej dochádzky sa zaoberajú napr. K. Margetts (1999, 2007), S. Dockett – B. Perry (2003, 2014) zo štátu Viktória v Austrálii. Príprava dieťaťa na vstup do základnej školy je zastúpená vedecko-výskumnou činnosťou v Českej republike, kde sa ňou zaoberajú z pohľadu špecifik začiatočného vzdelávania (Franclová, M. 2013), diagnostiky (Syslová, Z. – Kratochvílová, J. 2018), ontogenetickej psychológie (Vágnerová, M. 2008), školskej spôsobilosti (Bednářová, J. – Šmardová, V. 2012, Otevřelová, H. 2016) a odporúčaní pre rodičov (Kropáčková, J. 2008, Jucovičová, D. – Žáčková, H. 2014). Vymedzená problematika je taktiež predmetom záujmu odborníkov v Poľsku, venujú sa jej napr. A. Kienig (2008), E. Kochanowska (2012), A. I. Brzתיńska – M. Czub – T. Czub – N. Ozadowicz – P. Rycielski – Z. Sloma – D. Szymańska – J. Urbańska (2012). Objasneniu prechodu dieťaťa z materskej školy a začiatku školskej dochádzky sa v Dánsku venuje S. Bronström (2018) a v Írsku J. Einarsdóttir (2010). Pri práci s odbornou literatúrou sa stretávame so štúdiami nemeckých autorov R. Niesel – W. Griebel (2002, 2005), ktorí poskytujú vlastné nazeranie na problematiku. Príklady výstupov vedecko-výskumnej činnosti týkajúcej sa adaptácie začínajúcich školákov sú prítomné u ruských autorov, napr. L. Kovalevová – N. N. Tarasenko (1990), P. T. Vilčinskaja (2000), M. M. Bezrukich (2009), Z. V. Nekrasova – N. N. Nekrasova (2010), T. C. Komarova – A. O. Solomennikova (2013), P. N. Sazonova (2014). Adaptácia začínajúceho školáka, špecifická záveru predprimárneho a začiatku primárneho vzdelávania patria k pertraktovaným témam predškolskej a elementárnej pedagogiky. V domácej odbornej literatúre je predmetom záujmu napr. T. Slezákovej (2006, 2012, 2017), D. Borbélyovej (2017, 2018), B. Kasáčovej – M. Cabanovej (2016) a ďalších.

V období prechodu sú prítomné viaceré zmeny, ktoré sa týkajú najmä fyzického prostredia (hmatateľné a viditeľné prvky školskej edukácie), sociálnej oblasti (zmena vlastnej role a identity, zvýšenia počtu sociálnych kontaktov (nárast interakcie s rovesníkmi a dospelými), formálneho charakteru školského vzdelávania (požiadavky a pravidlá), dominancie učebnej činnosti (Trubíniová, V. 2007; Transition: a positive start to school.

Resource kit. 2017). Počas prechodu dieťaťa do základnej školy sú prítomné rozmanité javy s individuálnou mierou záťaže pre jednotlivca, čo má vplyv na náročnosť adaptácie na začiatku školskej dochádzky.

V kontexte predkladanej práce sa prikláňame k uvedenému chápaniu pojmu adaptácia, resp. vyplývajúcemu zameraniu na školskú adaptáciu. Žiak sa postupne prispôsobuje novej sociálnej role, edukačným a sociálnym podmienkam, režimu dňa, vzťahom s rovesníkmi a dospelými (Rumjanceva, N. L. 2012). Konkretizáciu školskej adaptácie nachádzame v trojzložkovom modeli podľa T. V. Traveler (In: Kasjanenko, A. V. – Vasil'eva, Ž.A.2020), ktorý ju chápe:

1. akademicky, t. j. miera zhody medzi správaním dieťaťa a pravidlami školského režimu, rešpektovaním požiadaviek učiteľa, sebareguláciou správania sa;
2. sociálne, t. j. prijatie dieťaťa v novej sociálnej skupine, primerané komunikačné väzby a riešenie konfliktných situácií;
3. osobnostne; prijatie novej role školáka.

Na zvýšený výskyt adaptačných ťažkostí poukazujú viacerí autori (Perry, B. – Dockett, S. 2003; Kourkoutas, E. et al. 2011; Slezáková, T. 2006, 2012b). V pedagogickej praxi rastie počet žiakov, ktorých proces adaptácie je problematický a zahŕňa výskyt viacerých ťažkostí. O zvýšenej náročnosti prispôbovania sa v školskom vzdelávaní hovoríme, ak je prítomný nesúlad medzi osobnými predpokladmi žiaka (postoje, zručnosti, vedomosti, učebné predpoklady, schopnosť učiť sa) a spoločenskými, resp. školskými nárokmi (štruktúra obsahu vyučovacích predmetov, pracovné tempo, osvojovanie učiva, hodnotenie, vzťah so žiakmi a učiteľmi, očakávania rodičov). U jednotlivých žiakov sú príčiny odlišné, v praxi môže ísť tiež o kombináciu viacerých príčin s rôznym vplyvom. Vychádzajúc z odbornej literatúry a výskumných zistení viacerých autorov (Pianta, C. R. – Kraft-Sayre, M. 1999; Rumjantseva, N. L. 2012; Slezáková, T. 2013; Gagay, V. V. – Grineva, K. Y. 2015) ich môžeme rozdeliť na vnútorné príčiny (napr. školská nepripravenosť, nedostatočná úroveň intelektuálneho, sociálneho a psychomotorického rozvoja, nízka školská motivácia) a vonkajšie príčiny (napr. nepriaznivé podmienky v rodine, neabsolvovanie predprimárneho vzdelávania, vysoké požiadavky na výkon, rýchle tempo, nevhodný vyučovací štýl učiteľa).

Poznanie etiologického rámca vymedzenej problematiky nabáda k jej skúmaniu z pohľadu prevencie a adekvátnej intervencie smerom k budúcemu, resp. začínajúceho školákovi. V prospech úspešnej adaptácie realizujú učitelia materských alebo základných škôl rôzne podoby iniciatívnych činností, napr. návštevy predškolákov v základnej škole, spoločné tematické programy, profesijný rozvoj učiteľa v danej problematike. Podstatu predchádzania

adaptačných ťažkostí začínajúcich školákov približujeme v troch rovinách: zvyšovanie odolnosti dieťaťa voči záťažovým situáciám, komplexná príprava budúceho školáka a odhalenie signálov budúcich adaptačných ťažkostí. Očakávanou súčasťou je teda podpora, ktorá má jednoznačné obsahové zameranie a postupnosť realizácie. Systematické a cieľavedomé intervenčné činnosti, konkrétne opatrenia založené na formovaní pozitívneho vzťahu ku škole, vytváraní väzieb medzi hrou a učebnými činnosťami, zvyšovanie školskej pripravenosti sú predpokladom úspešnosti žiaka na začiatku školskej dochádzky. V zahraničí nachádzame viaceré inšpiratívne programy – „*transition to school programs*“, ktoré sú vypracované ako podpora plynulého prechodu a úspešnej adaptácie žiaka na začiatku školskej dochádzky (Margetts, K. 1999; *The transition to school*. Centre for Education Statistics and Evaluation, 2001; *Transition: a positive start to school*. Resource kit, 2017). K. Margetts (1999) charakterizuje prechodové programy ako stratégie, postupy zabezpečujúce plynulú adaptáciu dieťaťa v škole. Obsahom programu je súbor aktivít a skúseností, ktoré sú adresované deťom, rodinám a odborníkom. Aplikovanie programu je vymedzené na obdobie prechodu, t. j. pred nástupom na primárne vzdelávanie a na začiatku školskej dochádzky. Ich realizácia slúži aj na prekonanie možných ťažkostí pri vstupe do 1. ročníka, ktoré ovplyvňujú učenie, školský úspech a rozvoj osobnosti dieťaťa (*The transition to school*. Centre for Education Statistics and Evaluation, 2001).

Vychádzajúc z teoretického rámca problematiky bolo našim zámerom vytvorenie a následne overovanie vlastného prechodového programu. Pre potreby práce s budúcimi a začínajúcimi školákmi sme chceli vypracovať autorský prechodový program so zameraním na podporu úspešnej adaptácie, zvýšenie úrovne školskej pripravenosti a prevenciu adaptačných ťažkostí žiakov. Predpokladom koncipovania prechodového programu bola analýza vybraných programov. V predkladanej práci sme vybrali štrnásť programov zo zahraničia a šesť programov, ktoré boli vytvorené na Slovensku. Ich podstatu vidíme tiež v zabezpečení úspešného priebehu adaptačného procesu, vydareného naštartovania školskej dráhy a predchádzaní individuálnych ťažkostí žiakov. Kritériom výberu bolo vytváranie podmienok na plynulý prechod rôznych skupín detí z obdobia predškolského veku do obdobia mladšieho školského veku.

Nami vytvorený prechodový program „Prvýkrát školákmi“ predstavuje „*súbor aktivít zameraných na prevenciu adaptačných ťažkostí žiakov na začiatku školskej dochádzky a podporu plynulého prechodu dieťaťa z materskej školy a rodiny do 1. ročníka základnej školy.*“ Základ nášho programu predstavuje zosúladenie štyroch princípov, ktoré podľa K. Margetts (1999) podmieňujú plynulý prechod dieťaťa do základnej školy: kontinuita výchovno-

vzdelávacieho programu, spolupráca pedagógov z materskej školy a základnej školy, príprava dieťaťa, budúceho žiaka základnej školy, participácia rodičov. K spracovaniu prechodového programu sme si vybrali štruktúru školskej pripravenosti podľa E. V. Leonova a kol. (2014), ktorá pozostáva z piatich komponentov: individuálno-psychologický komponent (charakteristika osobnosti, sebahodnotenie), motivačno-hodnotový komponent (školská motivácia), intelektuálny komponent (vedomosti, poznávacie procesy), komunikatívny komponent (kontakt s rovesníkmi, s dospelými), učebné predpoklady (predpoklady k učeniu sa). K spracovaniu prechodového programu, resp. konkretizácie účasti rodičov sme vychádzali z kritérií pripravenosti rodiča podľa I. Chomenko (2007, In. Slezáková, T. 2012). V prechodovom programe je dominantná pozornosť venovaná pedagogickej a psychologickej pripravenosti rodičov, čo je spoločne konkretizované informačnými plagátmi pre rodičov budúcich školákov počas letných prázdnin. Obsah plagátov poskytuje rodičom základnú orientáciu v teoretických východiskách danej problematiky, možnosti participácie rodičov, spolupráce s učiteľom, realizovanie domácej prípravy a súbor generalizovaných odporúčaní pre rodiča školopovinného dieťaťa.

Autorský prechodový program „*Prvýkrát školákmi*“ je rozdelený do troch častí podľa skupiny aktérov a prostredia realizácie aktivít v programe. Prvá časť programu je určená na prácu s najstaršou vekovou skupinou detí v materskej škole. Pokračovaním je druhá časť programu s názvom „Aktivity do rodiny pre budúcich školákov a ich rodičov“, ktorej realizácia je vymedzená na obdobie počas letných prázdnin. Daná časť tiež obsahuje informačné plagáty, ktoré ako písomné materiály slúžia rodičom budúcich školákov. Tretia časť je konkretizovaná súborom aktivít pre začínajúcich školákov po nástupe do 1. ročníka základnej školy. Program obsahuje 50 aktivít, ktoré zodpovedajú možnostiam ich realizácie a zameraniu na predchádzanie adaptačných ťažkostí. Aktivity sú rozdelené do piatich celkov v súlade s opisom jednotlivých komponentov školskej pripravenosti (Leonova, V. E. a kol. 2014). Každý celok zahŕňa štyri aktivity pre najstaršiu vekovú skupinu detí v materskej škole, štyri aktivity pre žiakov po nástupe do 1. ročníka základnej školy a dve aktivity určené na realizáciu v rodinnom prostredí.

3 METODOLOGICKÁ ORIENTÁCIA VÝSKUMU

Empirická časť práce je orientovaná na realizáciu experimentálneho overovania vytvoreného prechodového programu *Prvýkrát školákmi*. Zosumarizované teoretické východiská z domácej aj zahraničnej literatúry a analýza metodických materiálov tvorili základ k tvorbe prechodového programu. Vychádzajúc z teoretickej časti práce bolo našim zámerom spracovanie a overovanie programu na zvýšenie úrovne adaptácie a školskej pripravenosti v záujme predchádzania vzniku adaptačných ťažkostí žiakov prostredníctvom aplikácie prechodového programu v školách.

Zaujímalo nás, či existujú rozdiely v jednotlivých komponentoch školskej pripravenosti medzi deťmi s absolvovanými a neabsolvovanými aktivitami prechodového programu. Potvrdenie jeho efektívnosti, na základe identifikovaných rozdielov, by mohlo byť podnetom k praktickej konkretizácii danej problematiky v pedagogickej praxi.

V empirickej časti práce je našou prioritou experimentálne overovanie autorského prechodového programu v práci s najstaršou vekovou skupinou detí v materskej škole a následne po nástupe do 1. ročníka základnej školy. V skúmaní zistíme hodnoty jednotlivých komponentov školskej pripravenosti detí, resp. rozdiely medzi identifikovanou úrovňou detí s absolvovaním a neabsolvovaním prechodového programu (1.oblasť výskumu). Vo výskumnej činnosti využijeme odborné znalosti a diagnostickú činnosť učiteľov aj potenciál rodičov na uskutočnenie aktivít a najmä zachytenie dynamiky adaptácie žiakov (2.oblasť výskumu). Zaujímali nás výsledky diagnostikovania úrovne adaptácie učiteľmi začínajúcich školákov a tiež pohľad ich rodičov v stanovených časových intervaloch.

Pre potreby našej výskumnej činnosti sme si zvolili kvantitatívny výskum, ktorého základom je podľa P. Gavoru (2008) vyjadrenie vlastností objektov a javov numericky. Na základe kvantitatívne orientovaného výskumu dokážeme zbierať, analyzovať a interpretovať údaje tak, aby bolo možné určiť efektívnosť prechodového programu.

Zisťovanie kauzálnych vzťahov umožňuje experimentálny výskum. Výskumník manipuluje aspoň s jednou nezávislou premennou, skúma jej vplyv na jednu alebo viacero závislých premenných. Takouto charakteristikou sa experimentálny výskum odlišuje od iných. Nezávislá premenná je označovaná aj ako experimentálna alebo príčinná premenná, o ktorej predpokladáme, že robí rozdiel alebo zmenu. Závislou premennou môže byť v pedagogickom výskume široký súbor javov (napr. metóda výučby, učebné prostredie, učebný materiál), s ktorými sa manipuluje a ich zmeny dokážeme kvantitatívne vyjadriť (Gay, L. R. – Mills, E. G. – Airasian, P. 2006).

Výskumný problém, ciele a hypotézy

Rámec pre uskutočnenie vlastných výskumných zámerov sme konkretizovali formulovaním výskumnej témy, ktorú sme stanovili ako *prevencia výskytu adaptačných ťažkostí žiakov na začiatku školskej dochádzky prostredníctvom prechodového programu zameraného na zvyšovanie úrovne sledovaných komponentov školskej pripravenosti a adaptácie*. Presnejšie zameranie nášho výskumu sme určili formulovaním výskumného problému: *vplyv prechodového programu na úroveň školskej pripravenosti a adaptácie žiakov na začiatku školskej dochádzky*. Pre potreby výskumnej činnosti sme si zvolili kauzálny výskumný problém. Stanovený výskumný problém vyjadrujeme aj vo forme otázky: *Aký je vplyv prechodového programu na úroveň školskej pripravenosti a adaptácie žiakov na začiatku školskej dochádzky?*

Hlavným cieľom nášho výskumu je *experimentálne overiť vplyv prechodového programu na úroveň adaptácie a školskej pripravenosti žiakov na začiatku školskej dochádzky*.

Pre splnenie hlavného cieľa sme si stanovili parciálne ciele, ktoré predstavujú čiastkové úlohy v priebehu výskumnej činnosti:

Prípravná fáza:

1. Rozpracovať teoretický rámec problematiky adaptácie, resp. adaptačných ťažkostí vo vzťahu k prechodu dieťaťa z materskej školy a rodiny do základnej školy.
2. Zistiť aktuálny stav skúmanej problematiky v podmienkach slovenských základných škôl z pohľadu učiteľov vyučujúcich v 1. ročníku základných škôl.
3. Oboznámiť sa s existujúcimi prechodovými programami.
4. Navrhnuť obsah, rozsah, štruktúru a plán realizácie prechodového programu, ktorý bude určený na experimentálne overovanie.
5. Pripraviť podmienky pre realizovanie výskumu v pedagogickej praxi.

Realizačná fáza

6. Určiť rovnocennosť jednotlivých skupín.
7. Identifikovať úroveň sledovaných komponentov školskej pripravenosti u budúcich školákov v materskej škole.
8. Zistiť vplyv prechodového programu na úroveň školskej pripravenosti žiakov na začiatku školskej dochádzky.
9. Zistiť vplyv prechodového programu na úroveň adaptácie žiakov na základe diagnostikovania učiteľmi a z pohľadu rodičov.

Záverečná fáza

10. Štatisticky analyzovať získané údaje a interpretovať výskumné zistenia.

11. Konkretizovať závery a odporúčania pre pedagogickú prax.

Pre potreby výskumnej činnosti sme si stanovili výskumné otázky, ktoré ďalej rozdeľujeme do dvoch oblastí výskumu podľa zamerania.

Výskumná otázka 0: Sú skúmané skupiny rovnocenné z hľadiska vybraného determinantu?

V prvej oblasti bolo stanoveným cieľom zistiť vplyv prechodového programu na školskú pripravenosť žiakov na začiatku školskej dochádzky v sledovaných komponentoch.

Výskumná otázka 1: Ako ovplyvňuje prechodový program úroveň individuálno-psychologického komponentu školskej pripravenosti žiakov v porovnaní so žiakmi bez aplikácie programu?

Výskumná otázka 2: Ako ovplyvňuje prechodový program úroveň intelektuálneho komponentu školskej pripravenosti žiakov v porovnaní so žiakmi bez aplikácie programu?

Výskumná otázka 3: Ako ovplyvňuje prechodový program úroveň motivačno-hodnotového komponentu školskej pripravenosti žiakov v porovnaní so žiakmi bez aplikácie programu?

Výskumná otázka 4: Ako ovplyvňuje prechodový program úroveň komunikatívneho komponentu školskej pripravenosti žiakov v porovnaní so žiakmi bez aplikácie programu?

Výskumná otázka 5: Ako ovplyvňuje prechodový program úroveň učebných predpokladov ako komponentu školskej pripravenosti žiakov v porovnaní so žiakmi bez aplikácie programu?

V druhej oblasti bolo našim cieľom zistiť vplyv prechodového programu na úroveň adaptácie žiakov z pohľadu učiteľov a rodičov.

Výskumná otázka 6: Ako ovplyvňuje prechodový program úroveň adaptácie žiakov na základe diagnostikovania učiteľmi?

Výskumná otázka 7: Ako ovplyvňuje prechodový program úroveň adaptácie žiaka na základe diagnostikovania učiteľmi v opakovanom meraní?

Výskumná otázka 8: Ako ovplyvňuje prechodový program úroveň adaptácie žiakov z pohľadu rodičov?

Výskumná otázka 9: Ako ovplyvňuje prechodový program úroveň adaptácie žiaka z pohľadu rodičov pri opakovanom meraní?

Smerovanie výskumu je ďalej objasnené formuláciou hypotéz, ktoré sú v súlade s vytýčenými cieľmi výskumnej činnosti.

Hypotézy k **prvej oblasti** výskumu:

H1: Predpokladáme, že prechodový program bude mať pozitívny vplyv na individuálnu úroveň školskej pripravenosti žiakov.

H1/1: Predpokladáme, že bude štatisticky významný rozdiel v úrovni individuálno-psychologického komponentu školskej pripravenosti medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny.

H1/2: Predpokladáme, že bude štatisticky významný rozdiel v úrovni intelektuálneho komponentu školskej pripravenosti medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny.

H1/3: Predpokladáme, že bude štatisticky významný rozdiel v úrovni motivačno-hodnotového komponentu školskej pripravenosti medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny.

H1/4: Predpokladáme, že bude štatisticky významný rozdiel v úrovni komunikatívneho komponentu školskej pripravenosti medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny.

H1/5: Predpokladáme, že bude štatisticky významný rozdiel v úrovni učebných predpokladov ako komponentu školskej pripravenosti medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny.

Nezávislou experimentálnou premennou v hypotéze 1 je prechodový program a závislou premennou je úroveň jednotlivých komponentov školskej pripravenosti žiakov na začiatku školskej dochádzky, ktorá je meraná prostredníctvom vybraných výskumných nástrojov pre každý komponent a definovaná pomocou jednotlivých úrovní, počtu bodov.

Hypotézy k **druhej oblasti** výskumu:

H2: Predpokladáme, že prechodový program bude mať pozitívny vplyv na úroveň adaptácie žiakov na základe diagnostikovania učiteľmi.

H2/1: Predpokladáme, že v prvom meraní (po ukončení programu) bude štatisticky významne vyššia úroveň adaptácie žiakov experimentálnej skupiny na základe diagnostikovania učiteľmi.

H2/2: Predpokladáme, že v opakovanom meraní bude štatisticky významne vyššia úroveň adaptácie žiakov experimentálnej skupiny na základe diagnostikovania učiteľmi.

Nezávislou experimentálnou premennou v hypotéze 2 je prechodový program a závislou premennou je úroveň adaptácie na základe diagnostikovania učiteľmi začínajúcich školákov, ktorá je meraná vybraným výskumným nástrojom (pozorovací hárok) a vyjadrená počtom bodov, resp. úrovňou.

H3: Predpokladáme, že prechodový program bude mať pozitívny vplyv na úroveň adaptácie žiakov z pohľadu rodičov.

H3/1: Predpokladáme, že v prvom meraní (po ukončení programu) bude štatisticky významne vyššia úroveň adaptácie žiakov experimentálnej skupiny z pohľadu rodičov.

H3/2: Predpokladáme, že v opakovanom meraní bude štatisticky významne vyššia úroveň adaptácie žiakov experimentálnej skupiny z pohľadu rodičov.

Nezávislou experimentálnou premennou v hypotéze 3 je prechodový program a závislou premennou je úroveň adaptácie z pohľadu rodičov začínajúcich školákov, ktorá je meraná dotazníkom a vyjadrená počtom bodov, resp. úrovňou.

Charakteristika výskumnej vzorky

Základný súbor výskumnej vzorky tvoria deti, ktoré sú v najstaršej vekovej skupine v materskej škole, t. j. budúci školáci a následne po nástupe do 1. ročníka základnej školy, t. j. začínajúci školáci. Zaradenie budúcich školákov sa stáva predpokladom naplnenia preventívnych účelov prechodového programu a skúmania jeho vplyvu na začiatku školskej dochádzky. Vo výskumnej činnosti bolo podmienkou zabezpečiť rovnakú vzorku detí v závere predprimárneho vzdelávania a na začiatku školskej dochádzky. Vzhľadom k dizajnu výskumu a formulovaným hypotézam je vzorka členená na dve veľké časti, experimentálnu a kontrolnú skupinu.

Tabuľka 1: *Respondenti experimentálnej a kontrolnej skupiny*

Skupina	Počet detí	Počet žiakov
Kontrolná skupina Materská škola A Základná škola A	45 detí	41 žiakov
Experimentálna skupina Materská škola B Základná škola B	50 detí	44 žiakov
Spolu	95 detí	85 žiakov

Metódy a metodika výskumu

V skúmaní objektívnej pedagogickej reality sme použili kombináciu viacerých metód. Pre dosiahnutie stanoveného cieľa poskytoval základný metodologický rámec experiment. Výskumná činnosť prebiehala v niekoľkých etapách, ktorým zodpovedá aj výber metód.

a, Príprava výskumnej činnosti

- literárna metóda

Prioritou pre spracovanie teoretickej a empirickej časti práce sa stalo štúdium odborných monografií, slovníkov, vedeckých prác, príspevkov v zborníkoch, článkov v odborných a vedeckých časopisoch. Za prínosné považujeme štúdium viacerých zahraničných zdrojov, ktoré boli prístupné najmä v elektronickej podobe. Súčasťou prípravy výskumnej činnosti bolo štúdium a analýza kurikulárnych dokumentov a metodických materiálov, ktoré sa týkajú problematiky prechodu dieťaťa z materskej školy a rodiny do 1. ročníka základnej školy a školskej adaptácie.

b, Zber údajov, výskumných dát

- experiment

Metodologický rámec našej výskumnej činnosti tvoril experiment, ktorého východiskom bola aplikácia vytvoreného prechodového programu. Zvolená metóda slúžila na zistenie kauzálnych dôsledkov pedagogického pôsobenia, ako jeden edukačný jav vplýva na iný. V kontexte našej výskumnej činnosti ide o vplyv prechodového programu na úroveň školskej pripravenosti ako najčastejšej príčiny adaptačných ťažkostí a úroveň adaptácie žiakov z časového hľadiska. Vo výskume sme sa teda zamerali na experimentálne overenie toho, ako absolvovanie prechodového programu ovplyvní školskú pripravenosť žiakov (vyjadrenú výsledkami k jednotlivým komponentom) a adaptáciu žiaka (zaznamenané v pozorovacom hárku na základe diagnostikovania učiteľmi a v dotazníku z pohľadu rodiča).

V experimente sme aplikovali vstupné meranie, pretest ako prvé meranie uskutočnené pred intervenciou. Následne bola uskutočnená expozícia nezávislej premennej, čo v našej výskumnej činnosti znamená aplikovanie prechodového programu sledujúc jeho účinok. Po intervencii sme uskutočnili druhé meranie prostredníctvom výstupného merania, posttestu. Záver bol venovaný vyhodnoteniu výsledkov. Daný proces R. Tomšík (2017) konkretizuje ako experimentálny plán s použitím pretestu a posttestu.

V **prvej oblasti výskumu** nás zaujímal vplyv prechodového programu na školskú pripravenosť žiakov v rámci sledovaných komponentov. Za účelom výskumného šetrenia (pretest, posttest) sme použili viaceré výskumné nástroje, ktoré zodpovedali charakteristikám sledovaných komponentov školskej pripravenosti.

- škály

Základom škálovania je posudzovacia škála, ktorá umožňuje zistiť vlastnosť, intenzitu alebo frekvenciu javu, objektu prostredníctvom hodnotenia posudzovateľa, ktorý ho určí polohou na škále. (Gavora, P. 2008). Na zistenie úrovne individuálno-psychologického komponentu školskej pripravenosti sme použili seba-posudzovaciu škálu, v ktorej deti a žiaci posudzovali vlastnú osobnosť. Použitá *Rosenbergerova škála sebahodnotenia* mala podobu Likerovej škály, pozostávala z tvrdenia a stupnice vyjadrujúcej mieru súhlasu, resp. nesúhlasu.

- testy

Testy sú diagnostickou aj vedeckou metódou využívanou v pedagogike, ale najmä v psychológii. Podstatou je meranie osobnostných kvalít, činností a výkonov jednotlivca. Pre pedagogický výskum sú charakteristické psychologické testy, testy psychomotorických činností a didaktické testy (Pelikán, J. 2011). Ku skúmaniu intelektuálneho komponentu školskej pripravenosti sme použili *Kresbový test školskej spôsobilosti*, ktorý bol administrovaný a vyhodnotený v spolupráci so psychologičkou, podľa príručky E. Gajdošovej a G. Herényiovej (1995).

- rozhovor

V našej výskumnej činnosti bol realizovaný štruktúrovaný rozhovor, pre ktorý je charakteristický vopred pripravený a premyslený súbor otázok (Pelikán, J. 2011). Vo výskumnej činnosti sme pracovali s nástrojmi „Rozhovor o škole“ (Nezhnov, A. T. – El'konin, B. D. – Venger, L. A.) a „Kde by si sa chcel učiť“, ktorý vypracovala ruská psychologička Marceapova (Nekrasova, Z. V. – Nekrasova, N. N. 2010). Vzhľadom na obsahovú podobnosť jednotlivých otázok a účelov ich použitia sme uskutočnili modifikovaný, doplnený preklad. V rámci prvej oblasti výskumu bol použitý nástroj: Rozhovor o škole, v ktorej by si sa chcel učiť, na zistenie úrovne školskej motivácie detí (motivačno-hodnotový komponent).

- pozorovanie

Charakter nášho výskumu predpokladal uskutočnenie štruktúrovaného, nepriameho pozorovania. Pre zachytenie identifikovaných javov bol zostavený pozorovací hárok. V našej výskumnej činnosti bolo pozorovanie zaradené na skúmanie komunikatívneho komponentu

školskej pripravenosti: *Pozorovací hárok pre učiteľa* a učebných predpokladov detí: *Childhood Executive Functioning Inventory (Hodnotiaci nástroj výkonného fungovania detí)*. Pozorovanie uskutočnili učiteľky materských a základných škôl v rámci pedagogického diagnostikovania. Svoje pozorovanie zaznamenávali do vopred pripravených pozorovacích hárkov, v ktorých boli stanovené javy a situácie k zámernému, systematickému pozorovaniu dieťaťa.

Vzhľadom na stanovený cieľ výskumnej činnosti, overenie hypotéz nás v **druhej oblasti výskumu** zaujímal vplyv prechodového programu na úroveň adaptácie žiaka. S daným zámerom uskutočnili učitelia štruktúrované pozorovanie podľa zvoleného pozorovacieho hárku. Na zistenie názorov rodičov sme použili dotazník, ktorý zodpovedal našim zámerom.

- pozorovanie

Na zistenia úrovne adaptácie na základe diagnostikovania učiteľmi sme použili pozorovací hárok: *Diagnostický skrining adaptácie dieťaťa na školu podľa E.M. Alexandrovskaja*. Vybraný nástroj bol vytvorený na odborné posúdenie adaptácie žiaka učiteľom v začiatočnom vyučovaní.

- dotazník

J. Pelikán (2011) približuje dotazník ako najpoužívanejšiu metódu v pedagogickom výskume, ale rovnako rozšírenú pre iné vedy zaoberajúce sa človekom. Zámerom dotazníka je zistenie informácií od respondenta, ktorý vyjadruje vlastné postoje k skúmanej problematike. Na poznávanie procesu adaptácie žiakov z pohľadu rodičov sme použili *Dotazník pre rodičov: Diagnostický skrining adaptácie dieťaťa na školu podľa V. I. Čirkov a kol.* Respondenti vybrali jednu z možností ku každej položke podľa charakteristiky dieťaťa. Dotazník bol administrovaný rodičom začínajúcich školákov opakovane, čo umožňovalo sledovať dynamiku adaptácie žiakov.

c, Metódy spracovania údajov z výskumnej činnosti

- Shapirov-Wilkov test,
- Wilcoxonov dvojitýberový test,
- Wilcoxonov jednotýberový test.

(Markechová, D. – Stehlíková, B. – Tirpáková, A. 2011).

4 NÁČRT VÝSLEDKOV VÝSKUMU

V prvej oblasti výskumu bolo našim cieľom zistiť vplyv prechodového programu na školskú pripravenosť žiakov na začiatku školskej dochádzky v sledovaných komponentoch. Postupne sú vyhodnocované výsledky jednotlivých subtestov ku každému komponentu školskej pripravenosti. V rámci analýzy a interpretácie sme testovali štatistickú významnosť rozdielov medzi experimentálnou skupinou a kontrolnou skupinou v jednotlivých subtestoch vo vstupnom (pretest) a výstupnom meraní (posttest). Taktiež nás zaujímala štatistická významnosť rozdielov medzi výsledkami získanými v preteste a postteste v jednotlivých subtestoch v experimentálnej a kontrolnej skupine.

Ku skúmaniu úrovne jednotlivých komponentov školskej pripravenosti sme použili:

Subtest S1: *Rosenbergerova škála sebahodnotenia* (individuálno-psychologický komponent),

Subtest S2: *Kresbový test školskej spôsobilosti* (intelektuálny komponent),

Subtest S3: *Rozhovor o škole, v ktorej by si sa chcel učiť* (motivačno-hodnotový komponent),

Subtest S4: *Pozorovací hárok pre učiteľa* (komunikatívny komponent),

Subtest S5: *Childhood Executive Functioning Inventory (Hodnotiaci nástroj výkonného fungovania detí)* (učebné predpoklady ako komponent).

Čiastkové zistenia k úrovni individuálno-psychologického komponentu školskej pripravenosti:

- rozdiely výsledkov v subteste S1 na meranie individuálno-psychologického komponentu školskej pripravenosti boli medzi kontrolnou a experimentálnou skupinou vo výstupnom meraní (posttest) štatisticky významné,
- rozdiely výsledkov vstupného (pretest) a výstupného (posttest) merania v subteste S1 sa štatisticky významne zmenili v experimentálnej aj kontrolnej skupine,
- v experimentálnej skupine bol dvojnásobne vyšší nárast počtu bodov (o 5,6 bodov) medzi pretestom a posttestom v porovnaní s kontrolnou skupinou (o 2,7 bodov).

Vyššia úroveň sebavedomia u respondentov experimentálnej skupiny je predpokladom primeraného prijatia novej role školáka. V opačnom prípade nedokážu žiaci naplňovať svoj potenciál a môžu o sebe pochybovať, čo zvyšuje náročnosť adaptácie na začiatku školskej dochádzky a potenciálne podmieňuje výskyt adaptačných ťažkostí. Na základe výsledkov štatistickej analýzy v subteste S1 na meranie individuálno-psychologického komponentu školskej pripravenosti medzi kontrolnou a experimentálnou skupinou vo výstupnom meraní (posttest) môžeme konštatovať, že **hypotéza H1/1 sa nám potvrdila.**

Čiastkové zistenia k úrovni intelektuálneho komponentu školskej pripravenosti:

- rozdiely výsledkov v subteste S2 na meranie úrovne intelektuálneho komponentu školskej pripravenosti boli medzi kontrolnou a experimentálnou skupinou vo výstupnom meraní (posttest) štatisticky významné,
- výsledky v subteste S2 (porovnanie pretest-posttest) sa štatisticky významne zmenili v experimentálnej aj kontrolnej skupine,
- v experimentálnej skupine sa medzi pretestom a posttestom S2 zvýšil počet bodov o 6,8 bodov, v kontrolnej skupine o 3,2 bodov,
- približne polovica respondentov (v rámci oboch skupín) dosiahla na začiatku výskumnej činnosti stanovenú úroveň školskej pripravenosti, ktorú sme posudzovali použitím Kresbového testu školskej zrelosti,
- podľa výstupného merania (posttest S2) dosiahli stanovenú úroveň školskej pripravenosti všetci respondenti (v rámci oboch skupín), keďže v kontrolnej skupine bol minimálny počet 26 bodov a v experimentálnej skupine minimálne 29,5 bodov.

Na základe porovnania výsledkov subtestu S2 medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou vo vstupom a výstupnom meraní môžeme konštatovať, že sa nám podarilo overiť vplyv prechodového programu na úroveň intelektuálneho komponentu. Respondenti experimentálnej skupiny majú lepšie intelektuálne predpoklady a adekvátne poznatky žiadúce na školské vzdelávanie. Nižšia úroveň u respondentov kontrolnej skupiny predstavuje ohrozenie ich akademickej úspešnosti v začiatočnom vyučovaní a úspešnej adaptácie. Na základe štatistickej analýzy a pedagogickej interpretácie výsledkov v danom výskumnom nástroji (Kresbový test školskej zrelosti-S2) sa nám hypotéza **H1/2 potvrdila**.

Čiastkové zistenia k úrovni motivačno-hodnotového komponentu školskej pripravenosti:

- rozdiely výsledkov v subteste S3 na meranie úrovne motivačno-hodnotového komponentu školskej pripravenosti boli medzi kontrolnou a experimentálnou skupinou vo výstupnom meraní (posttest) štatisticky významné,
- rozdiely výsledkov v subteste S3 (porovnanie pretest-posttest) sa štatisticky významne zmenili v experimentálnej aj kontrolnej skupine,
- v experimentálnej skupine sa medzi pretestom a posttestom v subteste S3 zvýšil počet bodov o 6,9 bodov, v kontrolnej skupine o 2 body.

Dieťa, ktoré prejavuje pozitívny vzťah ku škole a záujem o učenie sa, má lepšie predpoklady k zvládnutiu nárokov školského vzdelávania. Vychádzajúc z uvedených zistení

konštatujeme, že **hypotéza H1/3** s predpokladom, že bude štatisticky významný rozdiel v úrovni motivačno-hodnotového komponentu školskej pripravenosti medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny, sa nám **potvrdila**.

Čiastkové zistenia k úrovni komunikatívneho komponentu školskej pripravenosti:

- rozdiely výsledkov v subteste S4 na meranie úrovne komunikatívneho komponentu školskej pripravenosti boli medzi kontrolnou a experimentálnou skupinou vo výstupnom meraní (posttest) štatisticky významné,
- rozdiely výsledkov v subteste S4 (porovnanie pretest-posttest) sa štatisticky významne zmenili v experimentálnej skupine,
- rozdiely výsledkov v subteste S4 (porovnanie pretest-posttest) neboli štatisticky významné v kontrolnej skupine,
- v experimentálnej skupine sa medzi pretestom a posttestom v subteste S4 zvýšil počet bodov o 6,3 bodov, v kontrolnej skupine o 0,3 bodov.

Vzhľadom na dosiahnutý počet bodov, nárast počtu bodov u respondentov v experimentálnej skupine konštatujeme efektívnosť prechodového programu, predchádzanie potenciálnych adaptačných ťažkostí spôsobených nízkou úrovňou sociálno-emocionálnych a komunikačných zručností. Nedostatky v oblasti sociálno-emocionálnych a komunikačných zručností môžu podmieniť vznik adaptačných ťažkostí žiaka, pre ktorého sa zvyšuje náročnosť kontaktu s učiteľkou a rovesníkmi, spolupráce v kolektíve, dodržiavania stanovených pravidiel. Podľa uvedených zistení môžeme konštatovať, že sa nám **potvrdila hypotéza H1/4**, v ktorej predpokladáme, že bude štatisticky významný rozdiel v úrovni komunikatívneho komponentu školskej pripravenosti medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny.

Čiastkové zistenia k úrovni učebných predpokladov ako komponentu školskej pripravenosti:

- rozdiely výsledkov v subteste S5 na meranie úrovne učebných predpokladov ako komponentu školskej pripravenosti boli medzi kontrolnou a experimentálnou skupinou vo výstupnom meraní (posttest) štatisticky významné,
- rozdiely výsledkov v subteste S5 (porovnanie pretest-posttest) sa štatisticky významne zmenili v experimentálnej aj kontrolnej skupine,
- respondenti experimentálnej skupiny mali medzi vstupných (pretest) a výstupným (posttest) meraním v subteste S5 o 24 bodov menej,

- respondenti kontrolnej skupiny mali medzi vstupných (pretest) a výstupným (posttest) meraním v subteste S5 iba o 5,5 bodov menej,
- respondenti experimentálnej skupiny mali štvornásobne vyšší pokles bodov ako respondenti kontrolnej skupiny vo výstupnom meraní (posttest) v subteste S5.

Respondenti experimentálnej skupiny disponujú predpokladmi, ktoré patria k ukazovateľom školskej pripravenosti žiaka a formovania optimálnej pozície v učebnej činnosti. Keďže ide o dominantnú činnosť v školskom vzdelávaní, tak to v širšom kontexte môžeme radiť k faktorom úspešnej adaptácie. Naopak, nedostatočná úroveň učebných predpokladov patrí k vnútorným príčinám adaptačných ťažkostí, čo má dopad na realizovanie učebných činností žiaka. Podľa výsledkov je rozdiel medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou v úrovni učebných predpokladov ako komponentu školskej pripravenosti štatisticky významný v prospech experimentálnej skupiny. Vychádzajúc z daného zistenia konštatujeme, že sa nám **potvrdila hypotéza H1/5**, v ktorej predpokladáme, že bude štatisticky významný rozdiel v úrovni učebných predpokladov ako komponentu školskej pripravenosti medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny.

Na základe výskumných zistení môžeme vytvorený prechodový program „Prvýkrát školákmi“ považovať za efektívny a účinný vo svojom zameraní. Zároveň sa nám podarilo **potvrdiť** stanovenú hypotézu k prvej oblasti výskumu, ktorú sme formulovali ako **H1**: Predpokladáme, že prechodový program bude mať pozitívny vplyv na individuálnu úroveň školskej pripravenosti. Keďže je považovaná za najčastejšiu príčinu adaptačných ťažkostí začínajúcich školákov, tak zámerné zvyšovanie jej úrovne sa stáva predpokladom prevencie výskytu ťažkostí podmienených nedostatkami v rámci daných komponentov školskej pripravenosti. Z pohľadu prevencie mal prechodový program potenciálne širšie uplatnenie, keďže nízka úroveň alebo nedostatky v sledovaných komponentoch školskej pripravenosti sú jednotlivo považované za možné príčiny adaptačných ťažkostí.

V druhej oblasti výskumu bolo našim cieľom zistiť vplyv prechodového programu na úroveň adaptácie žiakov na základe diagnostikovania učiteľmi a z pohľadu rodičov. V podkapitolách sú vyhodnocované výsledky pozorovacieho hárku pre učiteľov a dotazníka pre rodičov. Ich odpovede sme analyzovali podľa rozdelenia žiakov do experimentálnej a kontrolnej skupiny. V rámci štatistickej analýzy sme testovali štatistickú významnosť rozdielov medzi experimentálnou skupinou a kontrolnou skupinou podľa výsledkov diagnostikovania učiteľmi v jednotlivých meraniach t. j. v októbri a decembri. Taktiež nás

zaujímalá štatistická významnosť rozdielov medzi skupinami z pohľadu výsledku dotazníka pre rodičov v rovnakých časových etapách.

Čiastkové závery k výskumu úrovne adaptácie na základe diagnostikovania učiteľmi:

- rozdiely medzi celkovými výsledkami pozorovacieho hárku pre učiteľov respondentov v experimentálnej skupine a kontrolnej skupine v prvom meraní sú štatisticky významné, takže úroveň adaptácie respondentov experimentálnej skupiny je na základe diagnostikovania učiteľmi štatisticky významne vyššia;
- rozdiely medzi celkovými výsledkami pozorovacieho hárku pre učiteľov respondentov v experimentálnej skupine a kontrolnej skupine v opakovanom meraní sú štatisticky významné, takže aj s časovým odstupom je úroveň adaptácie respondentov experimentálnej skupiny na základe diagnostikovania učiteľmi štatisticky významne vyššia;
- v prvom meraní bol priemerný počet bodov v experimentálnej skupine 32 bodov a v kontrolnej skupine 26, 91 bodov, t. j. rozdiel bol 5,09 bodov.
- v opakovanom meraní bol priemerný počet bodov v experimentálnej skupine 33,43 bodov a v kontrolnej skupine 28, 71 bodov, t. j. rozdiel bol 4,72 bodov.
- v opakovanom meraní sa priemerný počet bodov v oboch skupinách zvýšil a vzájomný rozdiel počtu bodov sa znížil,
- maximálny počet bodov respondentov kontrolnej skupiny v opakovanom meraní je porovnateľný s minimálnym počtom bodov respondentov experimentálnej skupiny v prvom meraní, ktorí sa dokázali rýchlejšie a úspešnejšie prispôbiť podmienkam školského vzdelávania.

Vychádzajúc z výsledkov štatistickej analýzy konštatujeme, že vzhľadom na zistené rozdiely medzi skupinami bola v prvom aj opakovanom meraní štatisticky vyššia úroveň adaptácie u respondentov experimentálnej skupiny na základe diagnostikovania učiteľmi. Podľa výskumných zistení sa nám **potvrdila hypotéza H2/1**. Keďže sme rovnaké výsledky získali aj v analýze opakovaného merania, tak sa **potvrdila aj hypotéza H2/2**.

Čiastkové závery k výskumu úrovne adaptácie z pohľadu rodičov

- rozdiely medzi celkovými výsledkami dotazníka pre rodičov respondentov v experimentálnej skupine a kontrolnej skupine v prvom meraní sú štatisticky významné, takže úroveň adaptácie respondentov experimentálnej skupiny je z pohľadu rodičov štatisticky významne vyššia;

- rozdiely medzi celkovými výsledkami dotazníka pre rodičov respondentov v experimentálnej skupine a kontrolnej skupine v opakovanom meraní sú štatisticky významné, takže aj s časovým odstupom je úroveň adaptácie respondentov experimentálnej skupiny z pohľadu rodičov štatisticky významne vyššia;
- v prvom meraní bol priemerný počet bodov v experimentálnej skupine 26,77 bodov a v kontrolnej skupine 23,46 bodov, t. j. rozdiel bol 3,31 bodov.
- v opakovanom meraní bol priemerný počet bodov v experimentálnej skupine 28,52 bodov a v kontrolnej skupine 25,80 bodov, t. j. rozdiel bol 2,72 bodov.
- v opakovanom meraní sa priemerný počet bodov v oboch skupinách zvýšil a vzájomný rozdiel počtu bodov sa znížil,
- respondenti kontrolnej skupiny dosiahli v opakovanom meraní maximálny počet bodov zodpovedajúci priemernému počtu bodov respondentov experimentálnej skupiny v prvom meraní.

Vychádzajúc zo zistených, štatisticky významných rozdielov medzi výsledkami respondentov experimentálnej a kontrolnej skupiny v prvom aj opakovanom meraní, môžeme úroveň adaptácie respondentov experimentálnej skupiny považovať za štatisticky významne vyššiu z pohľadu rodičov. Na základe výskumných zistení je **potvrdená hypotéza H3/1**. Podľa zistení z opakovaného merania sa **potvrdila** aj **hypotéza H3/2**.

Na základe štatistickej analýzy výskumných dát konštatujeme, že sa nám potvrdil vplyv prechodového programu na úroveň adaptácie žiakov na základe diagnostikovania učiteľmi a z pohľadu rodičov. Prechodový program „Prvýkrát školákmi“ mal teda vplyv na lepšiu adaptáciu respondentov experimentálnej skupiny, ktorí realizovali všetky aktivity programu. Podľa výsledkov pozorovacieho hárku pre učiteľov aj dotazníka pre rodičov boli štatisticky významné rozdiely medzi respondentmi experimentálnej a kontrolnej skupiny v prvom aj opakovanom meraní. Podľa počtu bodov dosiahli teda respondenti experimentálnej skupiny štatisticky významne vyššiu úroveň adaptácie podľa učiteľov aj rodičov nielen bezprostredne po absolvovaní programu, ale aj v opakovanom meraní po uplynutí troch mesiacov školského roka. Na základe týchto výsledkov môžeme konštatovať, že sa nám **potvrdila hypotéza H2** s predpokladom, že prechodový program bude mať pozitívny vplyv na úroveň adaptácie žiakov na základe diagnostikovania učiteľmi. Vzhľadom na existujúce zistenia k výsledkom dotazníka pre rodičov zároveň **môžeme potvrdiť hypotézu H3**, v ktorej sme predpokladali, že prechodový program bude mať pozitívny vplyv na úroveň adaptácie žiakov z pohľadu rodičov.

5 ODPORÚČANIA PRE PEDAGOGICKÚ TEÓRIU A PRAX

V súlade s teoretickým rámcom a empirickými zisteniami formulujeme odporúčania pre pedagogickú teóriu a prax. V rámci jednotlivých odporúčaní sme zohľadnili možnosti ich implementácie do edukačnej praxe detí v závere predprimárneho vzdelávania a žiakov na začiatku primárneho vzdelávania s akcentom na plynulý prechod do základnej školy a úspešnú adaptáciu v začiatočnom vzdelávaní. Zostavený súbor odporúčaní je pre nás východiskom pokračovania v skúmaní problematiky adaptácie a prechodu dieťaťa z materskej školy a rodiny do základnej školy.

Pre ďalší pedagogický výskum danej problematiky uvádzame napríklad nasledovné odporúčania:

- Realizovať empirické poznávanie problematiky plynulého prechodu dieťaťa do základnej školy a školskej adaptácie na začiatku školskej dochádzky prostredníctvom čiastkových výskumov súvisiacich konštruktov (determinanty a ukazovatele adaptačných ťažkostí žiakov v podmienkach slovenských škôl, súčasné faktory adaptácie žiakov).
- Overiť využitie iných výskumných nástrojov na empirické poznávanie adaptácie, komplexné identifikovanie a analyzovanie adaptačných ťažkostí začínajúcich školákov.
- Aplikovať kvalitatívnu výskumnú stratégiu, príp. kvalimetrický výskum, pre hlbšie poznávanie prechodu dieťaťa do základnej školy a procesu adaptáciu u konkrétnych prípadov, t. j. budúcich a začínajúcich školákov.
- Koncipovať diagnostický nástroj na zistenie úrovne adaptácie žiaka, identifikovanie adaptačných ťažkostí a ich príčin.

Pre pedagogickú teóriu a prax formujeme napríklad nasledovné odporúčania:

- Vytvoriť odbornú publikáciu o aktuálnom stave skúmanej problematiky a súčasných výskumných výsledkoch týkajúcich sa školskej adaptácie, prechodu dieťaťa do základnej školy.
- Vytvoriť metodickú príručku, ktorej obsahom budú možnosti prevencie adaptačných ťažkostí a podpory pre budúceho, resp. začínajúceho školáka a jeho rodinu.
- Rozšíriť formy spolupráce učiteľov materských a základných škôl vo vzťahu k zabezpečeniu bezproblémovej školskej adaptácie žiaka v 1. ročníku základnej školy.
- Iniciovat' spoluprácu s rodičmi budúceho školáka so zameraním na zabezpečenie adekvátnej pripravenosti rodičov.

- Využívať možnosti spolupráce s odborníkmi na konzultáciu vlastných zistení a adekvátnych intervenčných činností v prospech žiaka.
- Realizovať pedagogické diagnostikovanie adaptácie začínajúcich školákov učiteľmi 1. ročníka základných škôl.
- Diferencovať možnosti pedagogického diagnostikovania a podpory adaptácie vzhľadom na charakteristiky rôznych skupín začínajúcich školákov, napr. žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, žiaci iného etnika.
- Iniciovať participáciu školského podporného tímu (inkluzívneho tímu) v procese adaptácie začínajúcich školákov (práca so žiakmi, učiteľmi a rodičmi).
- Zaradiť do pregraduálnej prípravy budúcich učiteľov v materských školách a na 1. stupni základných škôl problematiku adaptácie začínajúcich školákov, stratégie podpory budúcich a začínajúcich školákov počas prechodu do základnej školy, možnosti prevencie adaptačných ťažkostí na základe poznávania ich príčin a prejavov.
- S budúcimi a začínajúcimi školákmi realizovať aktivity na zvyšovanie úrovne školskej pripravenosti v rámci jednotlivých jej komponentov, podporu plynulého prechodu dieťaťa do 1. ročníka základnej školy a ich úspešnú školskú adaptáciu.

Dizertačnú prácu považujeme za prínosnú v rovine teórie aj praxe. Jej kvalita spočíva v teoretickom uchopení problematiky, zostavení prechodového programu a jeho experimentálnom overovaní v pedagogickej praxi. Vplyvom prechodového programu disponovali žiaci potrebnými predpokladmi a možnosťami pre zvládnutie nárokov vyplývajúcich z role školáka a charakteristík školského vzdelávania. Komplexný a včasný prístup pozitívne ovplyvnil pripravenosť začínajúcich školákov, ktorí sa po nástupe do 1. ročníka dokázali lepšie akademicky, osobnostne a sociálne adaptovať v školskom prostredí. Na základe diagnostikovania učiteľmi a z pohľadu rodičov bola adaptácia žiakov s absolvovaním prechodového programu na vyššej úrovni už po skončení prechodového programu a rovnako aj s časovým odstupom po uplynutí troch mesiacov školského roka. Žiaci, ktorí neabsolvovali aktivity prechodového programu, dosiahli porovnateľnú úroveň až v opakovanom meraní, takže ich adaptácia bola dlhšia, menej úspešná a viac ohrozená výskytom adaptačných ťažkostí. Prechodový program „Prvýkrát školákmi“ sa stal výskumne potvrdenou konkretizáciou podpory školskej pripravenosti a adaptácie začínajúcich školákov, pričom v jeho realizácii aktívne participovali rodičia a učitelia predprimárneho aj primárneho vzdelávania.

ZÁVER

Predprimárne vzdelávanie svojim obsahom a činnosťami zahŕňa tiež prípravu dieťaťa na školské vzdelávanie, ktorá je uskutočňovaná v prostredí materskej školy a rodiny. Nadväzujúcim činiteľom je aktívna participácia základnej školy v záujme zabezpečenia plynulého prechodu a úspešnej adaptácie žiaka na začiatku školskej dochádzky. Dôležitým parametrom je úroveň jeho pripravenosti na novú sociálnu situáciu, prevzatie roly školáka, osvojenie si nového typu činnosti. Existujúce nedostatky zvyšujú náročnosť školskej adaptácie žiaka a potenciálne podmieňujú vznik adaptačných ťažkostí. V súčasnej edukácii by mala prevládať realizácia činností na predchádzanie výskytu adaptačných ťažkostí žiaka nad aplikovaním možností ich riešenia a odstránenia až po identifikovaní ich prejavov. V tomto kontexte sme spracovali teoretický rámec problematiky v širších súvislostiach, vytvorili prechodový program a realizovali jeho experimentálne overovanie v pedagogickej praxi, čo je obsahom výskumnej časti dizertačnej práce.

Stanovený cieľ dizertačnej práce sa nám podarilo dosiahnuť. Komplexne a v širších súvislostiach sme spracovali teoretické východiská týkajúce sa najmä adaptácie žiaka na začiatku školskej dochádzky s akcentom na adaptačné ťažkosti a ich príčiny, možnosti prevencie. V nadväznosti na uvedené sme venovali pozornosť prechodu dieťaťa z materskej školy a rodiny do základnej školy, keďže predchádzanie adaptačných ťažkostí je možné iba konkretizáciou problematiky v predprimárnom vzdelávaní. V súlade s teoretickými a metodickými východiskami sme vytvorili náš autorský prechodový program „Prvýkrát školákmi“. Výskumná časť práce predstavovala experimentálne overovanie vplyvu prechodového programu na školskú pripravenosť a adaptáciu žiakov. Na základe výsledkov sa nám potvrdil vplyv prechodového programu, ktorý môžeme považovať za efektívny vo svojom zameraní.

Výchova a vzdelávanie súčasnej generácie očakáva dostatočnú a zvyšujúcu sa úroveň kvality. Predkladaná dizertačná práca svojim obsahom poukázala na poznávanie a podporu plynulého prechodu dieťaťa do základnej školy a individuálnej úrovne jeho adaptácie, kedy sa začína formovať školská dráha každého jednotlivca. Dané obdobie sa svojim obsahom a nárokmi týka nielen začínajúceho školáka, ale aj jeho okolia. Zúčastnené strany prejavujú záujem o aktívnu účasť počas prechodu dieťaťa z materskej školy do základnej školy, čím sa potvrdzuje jeho špecifickosť a dôležitosť.

SUMMARY

Preprimary education, with its content and activities, also includes the preparation of the child for school education, which is carried out in a kindergarten and family environment. A follow-up factor is the active participation of the primary school in order to ensure a smooth transition and successful adaptation of the pupil at the beginning of school attendance. An important parameter is the level of his readiness for a new social situation, taking over the role of a pupil, mastering a new type of activity. Existing shortcomings increase the complexity of the pupil's school adaptation and potentially condition the emergence of adaptation difficulties. In the current education, the implementation of activities to prevent the occurrence of pupils' adaptation difficulties should prevail over the application of the possibilities of their solution and elimination only after the identification of their manifestations. In this context, we have developed a theoretical framework of the issue in a broader context, created a transition program and implemented its experimental verification in pedagogical practice, which is the content of the research part of the dissertation thesis.

We managed to achieve the set goal of the dissertation thesis. Comprehensively and in a broader context, we have elaborated theoretical starting points concerning especially the adaptation of the pupil at the beginning of school attendance with an emphasis on adaptation difficulties and their causes, possibilities of prevention. Following the above, we paid attention to the transition of the child from kindergarten and family to primary school, as the prevention of adaptation difficulties is possible only by specifying the issue in preprimary education. In the theoretical and methodological basis, we created our author's transition program "For the first time by pupils". The research part of the work was an experimental verification of the impact of the transition program on school readiness and adaptation of pupils. Based on the results, it confirmed the impact of the transition program, which we can consider effective in the own focus.

The education of the current generation expects a sufficient and increasing level of quality. The content of the dissertation thesis pointed out the knowledge and support of the smooth transition of the child to primary school and the individual level of his adaptation, when the school career of each individual begins to take shape. Due to its content and requirements, the given period concerns not only the beginning pupils, but also his surroundings. The stakeholders are interested in taking an active part during the child's transition from kindergarten to primary school, thus confirming its specificity and importance.

VÝBER Z POUŽITEJ LITERATÚRY

BEDNÁŘOVÁ, J. – ŠMARDOVÁ, V. 2012. *Školská zrelost'. Čo by malo dieťa vedieť pred vstupom do školy*. Brno: Edika, 2012. 99 s. ISBN 978-80-266-0049-7.

BEZRUKICH, M. M. 2009. *Trudnosti obučeniya v načal'noj škole. Pričiny, diagnostika, kompleksnaja pomošč*. Moskva: EKSMO. 464 s. ISBN 978-5-699-31065-4.

BORBÉLYOVÁ, D. – SLEZÁKOVÁ, T. – TIRPÁKOVÁ, A. – KURUCOVÁ, Z. 2018. Using an adaptation programme to introduce children to the early years of schooling in Slovakia. In *Education* [online]. 2018, Vol. 3, No. 13 [cit. 2020-01-10]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/328174568_Using_an_adaptation_programme_to_introduce_children_to_the_early_years_of_schooling_in_Slovakia>. ISSN 0300-4279. p.730-745.

BROSTRÖM, S. 2018. Transition from kindergarten to school. In *Teachers' Hub. The magazine to cross ideas in early childhood education* [online]. 2018 [cit. 2020-06-14]. Dostupné na internete: <<https://www.teachershubmag.com/transition-from-kindergarten-to-school.html>>.

BRZETIŃSKA, A. I. – CZUB, M. – CZUB, T. – OZADOWICZ, N. – RYCIELSKI, P. – SLOMA, Z. – SZYMAŃSKA, D. – URBAŃSKA, J. 2012. *Dziecko sześćioletnie idzie do szkoły... Wybór tekstów* [online]. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2012, 141 s. [cit. 2021-09-21]. Dostupné na internete: <<https://docplayer.pl/51715785-Dziecko-szescioletnie-idzie-do-szkoly-wybor-tekstow.html>>.

DOCKETT, S. – PERRY, B. 2014. *Continuity of Learning: A resource to support effective transition to school and school age care*. [online]. Canberra, ACT: Australian Government Department of Education, 2014, 98 p. [cit. 2021-09-21] Dostupné na internete: <https://www.transitiontoschool.net/uploads/2/9/6/5/29654941/continuity_of_learning.dockett&perry.pdf>. ISBN 978-1-86467-231-2.

EINARSDOTTIR, J. 2010. Children's experiences of their first year of primary school. In *European Early Childhood Education Research Journal* [online]. 2010, Vol. 18, No. 2 [cit. 2019-12-05]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/233431684_Children's_experiences_of_the_first_year_of_primary_school>. ISSN 1350293X. p. 163–180.

FRANCLOVÁ, M. 2013. *Zahájení školní docházky*. Praha: Grada, 2013, 176 s. ISBN 978-80-247-4463-6.

GAGAY, V. V. – GRINEVA, K. Y. 2015. The model of school adaptation of first-graders with regard to the mechanism of coping with difficult situations. In *Pedagogic and psychology of education series* [online], 2015, Vol. 4, No. 6 [cit. 2019-12-08]. Dostupné na internete: <file:///C:/Users/HP/Downloads/the-model-of-school-adaptation-of-first-graders-with-regard-to-the-mechanism-of-coping-with-difficult-situations.pdf>. p. 6 – 9.

GAJDOŠOVÁ, E. – HERÉNYIOVÁ, G. 1995. *Kresebný test školskej spôsobilosti: Príručka pre administráciu a vyhodnotenie*. Bratislava: Psycho-insight. 1995.

GAVORA, P. 2008. *Úvod do pedagogického výskumu*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 2008, 272 s. ISBN 978-80223-2391-8.

GAY, L. R. – MILLS, E. G. – AIRASIAN, P. 2006. *Educational Research: competencies for analysis and applications*. New Jersey: Pearson Education, 2006. ISBN 0-13-118534-9.

GRIEBEL, W – NIESEL, R. 2002. *Successful transitions: Social competencies help pave the way into Kindergarten and School*. Paper to be presented at 12th European Conference on Quality in Early Childhood Education "Strategies for effective learning in early childhood", Lefkosia, Cyprus, August 28 -31, 2002 [online], [cit. 2019-11-08]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/325662794_Successful_Transitions_Social_Competencies_Help_Pave_the_Way_into_Kindergarten_and_School>.

HOMOLOVÁ, T. 2015. Adaptácia a adaptačné problémy žiakov v prvom ročníku primárneho vzdelávania. In: *Psichologičeskij vademecum : psichologo-pedagogičeskoje soprovoždenie obrazovateľnogo processa v učreždenijach različnogo tipa*. [online]. Vitebsk : VGU imeni P.M.Mašerova, 2015 [cit. 2019-05-11]. Dostupné na internete: <file:///C:/Users/HP/Desktop/Homolova%20Tatiana.pdf>. ISBN 978-985-517-510-1, s. 175 – 182.

JUCOVIČOVÁ, D. – ŽÁČKOVÁ, H. 2014. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* Praha: Grada, 2014, 150 s. ISBN 978-80-247-4750-7.

KASÁČOVÁ, B. – CABANOVÁ, M. (eds.)2016. *Deti na prahu vzdelávania. Dôvody a možnosti ich skúmania*. Banská Bystrica: Belianum. 2016, 196 s. ISBN 978-80-557-1153-9, s. 35-54.

KASJANENKO, A.V. – VASILEVA, Ž. A. 2020. Problemy adaptacii pervoklassnikov k škole. In *Tendencii razvitija nauki i obrazovanija* [online]. 2020 [cit. 2021-09-21]. Dostupné na internete: <<https://doicode.ru/doi/10.26907/2020.151>>.

KIENIG, A. 2008. Transitions in the early childhood in the context of poland and belarus. In: HÄRKÖNEN, L. – SAVOLAINEN, E. (eds.) 2008. *International views on early childhood education* [online]. Joensuu: University of Joensuu, Savonlinna Department of Teacher Education, 2008 [cit. 2021-09-21]. Dostupné na internete: <<http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/varhais/kienig.pdf>>.

KOCHANOVSKA, E. 2012. *Wspomaganie procesu adaptacji społeczno-emocjonalnej dzieci sześć- siedmioletnich do środowiska szkolnego. Program adaptacyjno-socjoterapeutyczny Moja szkoła – mój drugi dom*. Bielsko-Biała: Wydawnictwo Naukowe Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, 2012, 126 s. ISBN 978-83-62292-86-8.

KOMAROVA, T. C. – SOLOMENNİKOVA, O. A. 2013. *Pedagogičeskaja diagnostika razvitija detej pered postuplenijem v školu*. Moskva: Mozaika-SynteZ.2013, ISBN 978-5-86775.961.2.

KOVALEVOVÁ, L. M. – TARASENKO, N. N. 1990. Psychologičeskij analiz osobennosti adaptacii pervoklssnikov k škole. In *Našaľnaja škola*, 1990, No. 2, p.271-281.

KOURKOUTAS, E. et al. 2011. Teachers' perceptions of pupils' social dysfunctions: A combined qualitative and quantitative approach In *Procedia Social and Behavioral Sciences* [online]. 2011, Vol. 15, [cit. 2020-10-08]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/275537397_Teachers'_perceptions_of_pupils'_social_dysfunctions_A_combined_qualitative_and_quantitative_approach>. ISSN 1877-0428. p. 3870–3880.

KROPÁČKOVÁ, J. 2008. *Budeme mít prvňáčka. Rady pro rodiče dětí od 5 let*. Praha: Portál, 2008, 160 s. ISBN 978-80-7367-359-8.

LEONOVA, E. V. – ŠATOVA, S. S. – ŠČERBAKOVA, E. V. 2014. Adaptacija a dezadaptacija škol'nikov v kontekste trebovanij novych federal'nych obrazovatel'nych standartov. In *E-Journal „Psychological Science and Education“* [online]. 2014, Vol. 6, No. 4 [cit. 2021-03-23]. Dostupné na internete: <https://psyjournals.ru/files/73528/02_Leonova_psyed_4_2014.pdf>. ISSN 2074-5885. p. 13-23.

MARGETTS, K. (1999). *Transition to school: Looking forward*. Proceedings of the Australian Early Childhood Association Biennial Conference Darwin 14-17 July 1999. Australian Early Childhood Association, [online], [cit. 2020-03-10]. Dostupné na internete: <<http://www.aeca.org.au/darconfmarg.html>>.

MARGETTS, K. 2007. Understanding and supporting children: shaping transition practice. In: DUNLOP, A. W. – FABIAN, H. (eds.) 2007. *Informing Transitions in the Early Years: Research, Policy and Practice* [online]. Columbus: Open University Press, 2007, [cit. 2019-05-27] Dostupné na internete: <<https://vdoc.pub/documents/informing-transitions-in-the-early-years-research-policy-and-practice-77pi578u4ne0>>. ISBN 0-3352-2014-2. p. 107-119.

MARKECHOVÁ, D. – STEHLÍKOVÁ, B. – TIRPÁKOVÁ, A. 2011. *Štatistické metódy a ich aplikácie*. 2011. 534 s. ISBN 978-80-8094-807-8.

NEKRASOVA, Z. – NEKRASOVA, N. 2010. *Ty učíš a my pomôžem! Doškoljonok-mladšeklasičnik. Dlja roditelej i detej ot 5-do 10 let*. Sankt-Peterburg: Piter. 352 s. ISBN 978-5-49807-582-2.

NEZHNOV, A. T. – ELKONIN, B. D. – VENGER, L. A. Metodika: Konverzácia o škole“ podľa T. A. Nezhnov, D. B. El'konin, A. L. Venger, [online]. [cit. 2021-04-01]. Dostupné na internete: <<http://voennogorod.russia-sad.ru/download/39741>>.

NIESEL, R. – GRIEBEL, W. 2005. Transition competence and resiliency in educational institutions. In *International Journal of Transitions in Childhood* [online]. 2005, Vol.1. [cit. 2020-10-23]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/229004637_Transition_competence_and_resiliency_in_educational_institutions>. ISSN 1833-2390.

OTEVŘELOVÁ, H. 2016. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016, 144 s. ISBN 978-80-262-1092-4.

PELIKÁN, J. 2011. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 2011, 270 s. ISBN 978-80-246-1916-3.

PERRY, B. – DOCKETT, S. 2003. *Starting school: perspectives of Australian children, parents and educators* [online]. Edinburg: The British Education Research Association Annual Conference. 2003 [cit. 2019-06-27]. Dostupné na internete: <<http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00003324.htm>>.

PIANTA, R. C. – KRAFT-SAYRE, M. 1999. Parents' Observations about Their Children's Transitions to Kindergarten. In *Young Children*, 1999, Vol. 54, No.2 [online]. [cit. 2019-12-30]. Dostupné na internete: <<https://eric.ed.gov/?id=ej586491>>. ISSN-0044-0728. p. 47-52.

SLEZÁKOVÁ, T. 2012. *Spoločne do školy. Rodičia v procese úspešného štartu dieťaťa do školy*. Bratislava: IRIS. 2012. 108 s. ISBN 978-80-89256-81-5.

SLEZÁKOVÁ, T. – TIRPÁKOVÁ, A. 2006. *Adaptácia dieťaťa na školu – Súčasné pohľady na pedagogickú teóriu a prax*. Nitra: PF UKF v Nitre. 2006. 191 s. ISBN 80-8050-968-9.

SLEZÁKOVÁ, T. – BORBÉLYOVÁ, D. 2017. Several issues on school adaptation at primary level of education. In: *Slavonic Pedagogical Studies Journal* [online]. 2017, Vol. 6, No.2 [cit. 2019-10-27]. Dostupné na internete:<http://www.pegasjournal.eu/files/Pegas2_2017_13.pdf>. ISSN 1339-8660. p.359-374.

SYSLOVÁ, Z. – KRATOCHVÍLOVÁ, J. 2018. Predict- nástroj na hodnocení pokroků dítěte v mateřské škole. Praha: Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2018. 28 s. ISBN 978-80-7496-358-2.

The transition to school. Centre for Education Statistics and Evaluation. 2001. [online], [cit. 2020-10-23]. Dostupné na internete: <https://www.cese.nsw.gov.au/images/stories/PDF/Transition_to_School_FA_AA_V2.pdf>.

TOMŠÍK, R. 2017. *Kvantitatívny výskum v pedagogických vedách*. Nitra: Pedagogická fakulta UKF v Nitre. 2017, 505 s. ISBN 978-80-558-1206-9.

Transition: a positive start to school. Resource kit. 2017. State of Victoria: Department of Education and Training, 146 s. [online], [cit. 2020-10-23]. Dostupné na internete: <<https://www.education.vic.gov.au/Documents/childhood/professionals/learning/Transition-to-School-Resource-Kit.pdf>>.

TRUBÍNIOVÁ, V. 2007. *Predškolská pedagogika: terminologický a výkladový slovník*. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2007, 893 s. ISBN 978-80-8084-162-1.

VÁGNEROVÁ, M. 2008. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2008, 467 s. ISBN 978-80-246-0956-0.

VILČINSKAJA, T. P. 2000. *Psixhologičeskije problemy dezadaptacii detej mladšego škol'nogo vozrastu*. Moskava: Prosvečšeniye, 2000.

ZOZNAM PUBLIKOVANÝCH PRÁC DOKTORANDA

ADM Vedecké práce v časopisoch

V3cla Vedecký výstup PC ako článok z časopisu-článok

TELEKOVÁ, R. – MARCINEKOVÁ, T. 2021. Participation of school and family in addressing adaptation difficulties of pupils starting primary education. In *Ad Alta*, Roč. 11, č.2, ISSN 2464-6733, s. 275-280.

ADE Vedecké práce v ostatných zahraničných časopisoch

TELEKOVÁ, R. 2021. Rodina v kontexte adaptácie žiaka na začiatku školskej dochádzky. In *GRANT Journal*. Roč. 9, č. 2, ISSN 1805-0638, s. 69-73.

TELEKOVÁ, R. 2021. Možnosti prevencie adaptačných ťažkostí žiakov 1. ročníka základnej školy. In *GRANT Journal*. Roč. 10, č. 2, ISSN 1805-0638, s. 53-55.

ADF Vedecké práce v ostatných domácich časopisoch

TELEKOVÁ, R. 2020. Adaptácia budúcich školákov na začiatkové vyučovanie ako súčasť predškolskej prípravy v materskej škole. In *Prohuman: vedecko-odborný interdisciplinárny recenzovaný časopis*. ISSN 1338-1415, s. 1-13.

TELEKOVÁ, R. 2020. The causes of adaptation difficulties of the beginning pupils. In *Slavonic Pedagogical Studies Journal*, roč. 9, č. 2, ISSN 1339-8660, s. 128-140.

TELEKOVÁ, R. 2021. Adaptačné ťažkosti začínajúcich školákov v centre diagnostickej činnosti učiteľa. In *Edukácia: vedecko-odborný časopis*. Roč. 4, č.2, ISSN 1339-8725, s. 123-128.

TELEKOVÁ, R. 2021. Špecifiká práce učiteľa v procese adaptácie žiakov na začiatku školskej dochádzky. In *Edukácia: vedecko-odborný časopis*. Roč. 4, č.2, ISSN 1339-8725, s. 129-134.

TELEKOVÁ, R. 2021. Pedagogické diagnostikovanie na prahu vzdelávania. In *Prohuman: vedecko-odborný interdisciplinárny recenzovaný časopis*. ISSN 1338-1415, s. 1-8.

AFD Publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách

TELEKOVÁ, R. 2021. Determinanty adaptácie žiakov na začiatku školskej dochádzky. In RAJSKÝ A. (ed.) 2021. *Juvenilia Paedagogica 2021: Aktuálne teoretické a výskumné otázky pedagogiky v konceptoch dizertačných prác doktorandov z konferencie s medzinárodnou*

účasťou konanej dňa 12.02.2021 pod záštitou dekanke Pedagogickej fakulty. Trnava: Trnavská univerzita. ISBN 978-80-568-0248-9, s. 191-196.

TELEKOVÁ, R. 2021. 2021. Vybrané stratégie kooperácie učiteľov s rodičmi žiakov 1. ročníka v období adaptácie. In *Educa XVI: Edukácia-klúč k úspechu. Zborník príspevkov z XVI. vedeckej konferencie doktorandov s medzinárodnou účasťou*. Nitra: PF UKF v Nitre, ISBN 978-80-558-1811-5, s. 76-85.

AFC Publikované príspevky na zahraničných vedeckých konferenciách

KOLEŇÁKOVÁ, Š. R. – TELEKOVÁ, R. 2019. Práca učiteľa s prekonceptmi na prahu vzdelávania. In *MMK 2019- recenzovaný zborník príspevkov mezinárodnej vedeckej konferencie Mezinárodní Masarykova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky*. Hradec Králové: Magnanimitas, ISBN 978-80-87952-31-3, s. 549-561.

TELEKOVÁ, R. – MARCINEKOVÁ, T. 2020. Prechodové programy – podpora adaptácie žiaka na začiatku školskej dochádzky. In *QUAERE 2020- recenzovaný zborník príspevkov Interdisciplinární mezinárodní vědecké konference doktorandu a odborných asistentu*. Hradec Králové: Magnanimitas. ISBN 978-80-87952-32-0, s. 868-873.

TELEKOVÁ, R. 2020. Sex-based differences in the adaptation of pupils at the beginning of school attendance from the perspective of the level of motivation for school. In *CER Comparative European Research 2020-Proceedings of the 14th Biannual CER Comparative European Research Conference*, Londýn: Sciemcee Publishing, ISBN 978-1-9993071-6-5, s. 142-146.

TELEKOVÁ, R. 2021. Riziká vzniku adaptačných ťažkostí žiakov na prahu vzdelávania. In: AIGELOVÁ, E. – VIKTOROVÁ, L. – DOLEJŠ, M. (eds.) 2021. *PhD existence 11: „Jedeme dál“: česko-slovenská psychologická konference (nejen) pro doktorandy a o doktorandech: sborník odborných příspěvků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5947-9, s. 229-234.

TELEKOVÁ, R. – MARCINEKOVÁ, T. 2021. The emotional-motivational component of school readiness beginning pupils. In *CBU International Conference Proceedings 2020: Innovations in Science and Education*. Praha: CBU Research Institute. ISBN 978-80-907722-5-0, p. 218-224.

FAI Zostavovateľské práce knižného charakteru (bibliografie, encyklopédie, katalógy, slovníky, zborníky, atlasy...)

TELEKOVÁ, R. – KORICINA, M. (eds.) 2021. *Educa XVI: Edukácia-klúč k úspechu. Zborník príspevkov z XVI. vedeckej konferencie doktorandov s medzinárodnou účasťou*. Nitra: PF UKF v Nitre, 321 s. ISBN 978-80-558-1811-5.

AFH Abstrakty príspevkov z domácich vedeckých konferencií

TELEKOVÁ, R. 2019. Príčiny, prejavy a možnosti predchádzania adaptačných ťažkostí žiakov na začiatku primárneho vzdelávania. In *DOKOPY 2019- zborník abstraktov z Doktorandskej konferencie Pedagogickej fakulty PU*, Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, ISBN 97880-555-2355-2, s. 15-16.

Prijaté publikácie v tlači

ADF Vedecké práce v ostatných domácich časopisoch

KOLEŇÁKOVÁ, Š. R. – TELEKOVÁ, R. 2022. Pedagogické diagnostikovanie školskej pripravenosti žiakov. In: *Manažment školy v praxi*. č. 5, ISSN 1336-9849.

Poznámky